

Gunnar Pettersson (postat 22 oktober 2005)

Cricket: en introduktion

För mer bakgrund om spelet: den som har vägarna förbi biblioteket kan förslagsvis beställa fram tidskriften Allt om Böcker nr. 5/6 1984, där jag skrev en rätt lång artikel om cricketens historiska, sociala och sportsliga aspekter, dock inte så mycket om själva reglerna. Men den fyller i en hel del av vad jag inte skriver här.

Grundläggande:

The bat - Slagträet, som alltså ser ut som en leksaksstrykbräda. Gjort av pilträ ('willow'). Mer eller mindre standardutförande. Har en liten antydan till "hål" längst ner. Rundade kanter. En 'ridge' på baksidan för aerodynamik.

The ball - En ny cricketboll är en av idrottens förnämsta obje^ts d'art, enligt min mening. Viktigt: det är en död boll, dvs. den studsar inte om man släpper den på marken. Ungefär tennisbolls storlek. Väger 1.5 hekto (rätt tung, alltså). Längst in en stålkula av cirka enkronas storlek, därefter kork, därpå rött läderhölje i två hopsydd halvor: sömmen är oerhört viktig, den står upp cirka 1 mm.

Planen - Gräs, alltså. Storlek kan variera, men för liga och landskamper finns så klart minimimått: lite drygt en fotbollsplan i yta, cirkelformad eller oval, det kan variera. Ett rep markerar yttre gränsen. Ungefär i mitten (det skiftar från match till match) finns då 'the wicket', en 22 yards (lite drygt 20 meter, väl?) lång gräsrektangel, som det är 'the groundsman's' uppgift att göra så platt och plan som möjligt, bl.a. med ångvältar. Den sorts wicket man spelar på är oerhört viktigt taktiskt och strategiskt: en wicket kan vara hård som betong med bara några få grässtrån och tenderar då att gynna the batsmen; eller den kan vara grönare och mjukare, vilket tenderar att gynna the bowlers. I var ända av the wicket finns en grind (som förvirrande nog också kallas 'wicket') bestående av tre upprätta pinnar ('stumps') med två lösa överliggare ('bails').

Det följande gäller för en konventionell 4- eller 5-dagarsmatch:

Två lag om elva man vardera. Ett lag består av en majoritet batsmen och en minoritet bowlers, samt en batsman/wicket-keeper (som jag ska återkomma till). De spelare som är bra på både batting och bowling kallas 'all-rounders' (exempelvis den nye engelske hjälten sedan i somras, Freddie Flintoff).

Lagen spelar två innings var, dvs. när hela laget i tur och ordning är batsmen. De kallas då 'the batting side'; de andra kallas 'the fielding side'. De senare har alltså till uppgift att 'bowl out' motståndarnas batsmen en efter en, framför allt genom att fälla grinden med bollen, men det finns ett otal andra sätt också, som jag inte ska gå in på här. När 'the batting side' är 'all out' är deras innings över, och rollerna byts om.

The batsmen har alltså till uppgift att slå bort bollen och 'score runs' dvs. springa fram och tillbaka mellan grindarna: 1 styck sådan sprungen sträcka är lika med 1 styck run. Slår batsmen ut bollen över repet, men bollen rör marken innan den går ut, så räknas det som fyra runs ('a

four'). Går den ut utan att röra marken räknas det som sex runs ('hit someone for six' är ett vanligt uttryck, för övrigt).

Om inte the bowler får ut the batsman själv så kan the fielders göra det, som vanligast genom att fånga bollen innan den når marken, eller att "bränna" grinden innan en batsman hunnit fullborda sin run.

Lagkaptenerna singlar slant, och den som vinner avgör om hans lag ska 'bat first' eller 'field first'. Det är alltid ett strategiskt kritiskt val, och många faktorer spelar in: laguppställning, 'the character of the wicket', väderutsikterna för de kommande dagarna, osv.

Låt oss säga att man väljer att 'bat first'. Varje lag har då en 'batting order' från 1 till 11. De första två kallas 'the openers' och är alltid den typ av batsmen som kan stå kvar så länge som möjligt, som kan 'stonewall', som tålmodigt kan lägga på run efter run. Nummer 3 till 7 kallas 'the middle order': de har vanligtvis en större repertoar av slag, kan ta chanser, kan ofta briljera (återigen Flintoff). Nummer 8 till 11 är 'the tail end' och är förstås alltid bowlingspecialisterna, som är sämst på batting - men dom bör i alla fall kunna stå kvar tillräckligt länge för att gå 'the fielding side' på nerverna... Det är alltid två batsmen på plan, en vid varje wicket, resten av laget sitter och tittar på från 'the pavilion'. Laget är alltså 'all out' när den tionde åkt ut, eftersom den elfte inte kan stå ensam.

The fielding side använder då sina bowlers (vanligtvis tre-fyra), som kastar sex bollar åt gången, vilket kallas en 'over'. Bowlers finns av massa olika slag, men väldigt kortfattat: (1) 'fast bowlers' kastar djävulskt hårt (ofta över 90 mph) och relativt rakt; (2) 'medium pace bowlers' och 'seam bowlers' kastar med medelhastighet, fast utnyttjar skruv och variationer, de senare särskilt bollens söm för att få överraskningsmomentet i uppstudsens; och (3) 'slow bowlers' (eller 'spin bowlers') får genom olika hand- och fingergrepp bollen att göra vidunderliga saker i luften och i uppstudsens (en del, som Australiens Shane Warne, kan bokstavligen få en boll att studsas i 90 graders vinkel, man tror inte sina ögon).

Märk väl alltså att det handlar om 'bowling', inte 'throwing' eller 'pitching', dvs. armen måste vara rak i kastögonblicket. De använder därför en slags väderkvarns-action, som är oerhört slitande på axlar, höfter, knän.

Vad alla bowlers har gemensamt är alltså att de använder studsens; cricket är mig veterligen den enda boll-och-slagträ-sporten där så är fallet (men de måste inte göra det: en 'beamer' t.ex. är en rakt-på-the-batsman-boll, för att få honom ur fattningen; 'intimidation' är ett viktigt inslag i the bowlers arsenal; cricket är ett förvånansvärt våldsamt spel, för övrigt).

Det är med andra ord just studsens som gör 'the character of the wicket' till en avgörande faktor. En skicklig bowler "gräver upp" gropar i the wicket med bollen, utnyttjar sprickor i jorden, osv. (Det är alltså därför en "mjukare" wicket passar the bowlers; på en hårdare wicket blir ju studsens mer förutsägbar från the batsmans synvinkel). Dessutom byter man till ny boll efter ett visst antal overs, eftersom den slits ner avsevärt, och 'new ball/old ball tactics' är en annan viktig faktor, eftersom bollen beter sig på olika sätt när den är ny resp. gammal.

The fielders, dvs. alla andra utom den bowler man använder för tillfället, står i positioner på större eller mindre avstånd från the batsman, beroende på vad för sorts bowler man använder, och vad för sorts batsman det är. Taktiken vad gäller 'field placings' är en fascinerande konststart och är vad en lagkapten ofta vinner matchen på. Bakom 'the batsman on strike' (alltså han som fejsar the bowler för tillfället) står 'the wicket-keeper', cricketens "målvakt", vars huvuduppgift är att fånga och bränna och i allmänhet 'stop runs'.

[Överkurs: Av främst terminologiska skäl delar man planen i två halvor: 'the on side' (eller vanligare, 'the leg side') och 'the off side'. Man drar en tänkt linje mellan de två 'middle stumps' i grindarna, från ända till ända av planen. Därefter utgår man från den batsman som är 'on strike' för tillfället. Eftersom batsmen står lite vid sidan av den wicket de försvarar, och i vinkel mot bollbanan, så är 'the leg side' den halva av planen han står på; den andra är följaktligen 'the off side'. Därav många termer, som i field placings: 'mid-off', 'long on' osv, och i vissa typer av 'bowling deliveries', som 'leg break', 'off cutter' osv. Grindens tre 'stumps' kallas då också 'leg stump', 'middle stump' och 'off stump']

Till slut: det lag som har flest runs efter fyra (2+2) fullbordade innings vinner. Om en sista innings inte kan fullbordas, exempelvis för att tiden har runnit ut, så blir det oavgjort, 'a draw'. (Men det finns två sorters oavgjort i cricket: en 'tie' är när båda lagen slutar på exakt lika antal runs: mycket ovanligt, men det har hänt).

I alla fall, man kan hålla på hur länge som helst med taktik, terminologi, osv. Ovanstående beskriver i alla fall grunderna, hoppas jag. Men vad som ofta förbryllar nykomlingar till cricket är siffrorna, 'the scoring', så till sist lite om det också.

I liga- och landskampssituationer, som exempelvis sommarens serie mellan de rätt jämna England och Australien, gäller grovt uttryckt att ett lag gör bra ifrån sig i sin första innings om dom kommer upp till 400+ runs, då står man på någorlunda säker grund. Allt därunder är gradvis mer riskfyllt inför motståndarnas första innings.

Man säger då till exempel, som i Lordsmatchen, att England vid lunchtid första dagen ligger på '103 for 4', dvs de har tagit 103 runs men förlorat 4 wickets, dvs. fyra av deras 'top-order batsmen' har åkt ut. Och det är definitivt inte bra, särskilt psykologiskt, för 'the middle order' kan plötsligt kollapsa under pressen och sen står man där med relativt fjuttiga '200-250 runs all out' i sin första innings. Om man däremot ser, vid samma tidsläge, att det står exempelvis '210 for 1' så är det självklart avsevärt bättre, då är dom definitivt på väg uppåt i sin innings.

[För en individuell batsman på elitnivå gäller i princip att 40+ runs, innan man åker ut, är ett hyfsat resultat. 50 ('a half-century') klart ännu bättre, och 'a century' (100) blir tillfälle för långa applåder och gratulationer, också från motståndarna. Det händer från tid till annan att en batsman kommer över 200. Rekordet tror jag ligger på över 400. Att åka ut mer eller mindre på stubinen, utan några runs alls, kallas 'out for a duck'...]

En bowlers siffror kan se ut, typ, '3 for 45', dvs. han har tagit 3 wickets och the batsmen har tagit 45 runs under samma tidsperiod, och det

är bra siffror. Men om man ser en bowler ta '1 for 115' t.ex., då är han 'expensive', och har inte en bra dag, dvs. the batting side har tagit för många runs mot att bara ha offrat en wicket. (En legendarisk insats var i en landskamp mot just Australien 1981, när Englands fast bowler Bob Willis [en spliffrökande Dylannörd, för övrigt] tog 8 för 47...)

Ta som exempel den där texten jag saxade i veckan, där journalisten skrev: "...their last five wickets fell for 22 runs in 88 deliveries" - det är en rätt ordentlig kollaps i en innings, för dom fick alltså bara ihop 22 runs på sammanlagt 88 bollar (dvs. 1.5 runs per 'over', det är uselt) under det att deras fem sista batsmen föll, och det bör ha inkluderat i alla fall två specialister på batting.

Hur som haver: detta beskriver ju inte på långa vägar varför cricket är en sån egenartad sport. Alla paradoxerna, till exempel: långsam och snabb, fridfull och våldsam, subtil och in-your-face, allt på samma gång. Och dramatiken, särskilt som den utspelas under flera dagar, hur en match kan vända under en eftermiddag, hur en batsman biter sig fast dag efter dag, och hur det påverkar the bowlers psykologi, osv osv osv. Det bästa att göra för den som är intresserad och vill veta mer är helt enkelt att försöka se så många matcher som möjligt. Också: den överlägset bästa cricketsajten är Cricinfo (<http://www.cricinfo.com/>) som ägs och drivs av Wisden, förlaget som ger ut den tjocka gula årsboken med samma namn, cricketens bibel.